Dnro 001/81/2016

Heikki Taulu 17.11.2016

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen lausuntopyyntönne asiantuntijakuulemiseen perjantaina 18.11.2016 klo 11.00

HE 209/2016 vp
TPA 13/2015 vp Toimenpidealoite työllistämisen vauhdittamiseksi työnantajan sivukulujen määräaikaisella alentamisella
TPA 19/2015 vp Toimenpidealoite nuorten työmahdollisuuksien parantamisesta
TPA 48/2016 vp Toimenpidealoite nuorten työmahdollisuuksien parantamisesta

Akava kiittää mahdollisuudesta kommentoida kyseisiä toimenpidealoitteita.

Toimenpidealoitteissa pyritään erityisesti nuorten työttömyyden vähentämiseen. Keinoiksi kohderyhmälle esitetään työnantajan sivukulujen määräaikaista alentamista, seurantaselvityksen tekemistä nuorisotakuusta ja etsivästä nuorisotyöstä, oppisopimuksen kehittämistä, Saksan mallin mukaisen minijob-mahdollisuuden selvittämistä, suojaosuuden asettamista 500 euroon ja (ilmeisesti) näiden yhdistämistä Sanssi-korttiin sekä palkkatuen byrokratian vähentämistä.

Toimenpidealoite 13/2015 vp

Aloitteessa esitetään yli 200 päivää työttömänä olleiden nuorten työllisyyden edistämiseksi työnantajasivukulujen määräaikaista ja porrastettua alentamista. Aloitteen mukainen malli on vaikuttamisperiaatteeltaan samanlainen kuin palkkatuki: molemmat kompensoivat työllistämisestä työnantajalle aiheutuvia kuluja verovaroin. Molempiin malleihin liittyy sama potentiaalinen vuoto-ongelma: jos tuella työllistetty olisi työllistynyt ilmankin tukea, menee tuki hukkaan eli verovaroja käytetään tehottomasti.

Merkittävin rakenteellinen ero mallien välillä on se, että palkkatuki on harkinnanvarainen etuus, mutta aloitteessa esitetty malli olisi automaattinen kaikille kohderyhmään kuuluville. Onkin oletettavaa, että palkkatuen kohdalla vuoto on tarveharkinnasta johtuen pienempi, kuin pelkästään nuoren iän perusteella tukea tarjoavassa mallissa, jossa saajia ei muuten valikoida. Palkkatuen tehokkuuden toteutuminen kuitenkin edellyttää, että tarveharkinta osuu keskimäärin useammin oikeaan kuin väärään. Aloitteen mukainen malli olisi taloudellisen tehokkuuden mielessä palkkatukea parempi ainoastaan siinä tapauksessa, että palkkatukimalliin liittyvä tarveharkinta olisi

keskimäärin virheellistä. Tämä on nähdäksemme hyvin epätodennäköinen vaihtoehto.

Toinen ero mallien välillä on tuen suuruudessa ja kestossa: palkkatuki kattaa enintään 50 prosenttia palkkauskustannuksista enintään 12 kuukaudeksi ja aloitteen mukainen tuki kuittaisi työnantajan sivukulut 1. vuonna kokonaan, 2. vuonna 70-prosenttisesti ja 3. vuonna 30-prosenttisesti. Suuruuden ja keston parametreja voidaan säätää, joten niitä on turha vertailla sellaisenaan. Suuremmalla tuella saadaan aikaan suurempi vaikutus, mutta se maksaa enemmän ja päinvastoin.

Aloitteen mukaisessa tuessa kuitenkin joka tapauksessa hyvänä voidaan pitää sitä, että siinä tukitaso laskee ajan myötä. Tällöin suurempi kompensaatio kohdistuu työsuhteen alkuun, jolloin henkilön tuottavuuskin on oletettavasti matalampi, kuin myöhemmässä vaiheessa, jolloin osaaminen ym. tuottavuuteen vaikuttavat tekijät ovat jo kehittyneet. Tukitason lasku voisi tosin olla huomattavasti nopeampikin, esimerkiksi 3 + 3 + 6 kuukautta, jolloin mallin kustannukset jäisivät merkittävästi pienemmiksi ja se heijastelisi ehkä todenmukaisemmin tuetun henkilön tuottavuuden kehittymistä.

Akavan näkemyksen mukaan toimenpidealoitteen tavoittelema vaikutus voidaan saada tehokkaammin aikaiseksi palkkatuen avulla, tarvittaessa suuntaamalla sitä eri kohderyhmille. Palkkatuen tason porrastaminen siten, että se on tuetun jakson alkuvaiheessa korkeampi ja alenee sitten tukijakson aikana, voisi kuitenkin olla perusteltu muutos. Porrastamiseen liittyvään mahdolliseen hallinnolliseen hankaluuteen, järjestelmän monimutkaistumiseen, emme pysty ottamaan kantaa.

Pidämme lisäksi maksunalennusten kompensointia verovaroista mahdollisena riskinä sosiaalivakuutuksen pitkän aikavälin rahoitukselle.

Toimenpidealoitteet 19/2015 vp ja 48/2016 vp

Aloitteet ovat sisällöllisesti keskenään lähes samanlaiset. Aloitteissa esitetään nuorisotakuun ja etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toimintamallien seurantaselvityksen teettämistä ja panostamista tulokselliseksi osoittautuneeseen toimintaan. Lisäksi esitetään selvitettäväksi Saksan mallin mukaista minijobia, jossa olisi mukana työnantajamaksun poistaminen (ilmeisesti maksujen kompensointi verovaroista?), oppisopimusmallin kehittäminen sekä 500 euron suojaosa, jonka alle jäävät ansiot eivät vaikuttaisi maksettavien tulonsiirtojen tasoon. Myös Sanssi-kortin (=nuorten palkkatuki) käytön väheneminen ja palkkatuetun työn byrokraattisuus nostetaan esiin.

Ennalta ehkäisevät toimet ovat lähtökohtaisesti parempia kuin korjaavat. Nuoren oman edun ja yhteiskunnan järkevän resurssien käytön kannalta syrjäytymisen ehkäisyssä on viisainta panostaa varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäiseviin toimiin. Painopisteenä tulee olla joustavan perusopetuksen varmistaminen, erityisopetuksen

kehittäminen sekä oppilaan ohjaus jo peruskoulussa. Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ovat korjaavia toimia, joiden avulla puututaan ongelmiin, joihin tulisi voida puuttua jo varhaisemmassa vaiheessa. Vuoden 2013 alusta voimaan astuneen nuorisotakuun aikana etsivää nuorisotyötä on tuettu ja toimintaa laajennettu koko maahan. Työpajatoiminnan laatua on kehitetty ja yhteistyötä oppilaitosten kanssa lisätty. Akavan näkemyksen mukaan selvityksen teettäminen erityisesti toiminnan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta on kannatettava aloite.

Oppisopimuskoulutus uudistuu ammatillisen koulutuksen reformin myötä yhä selkeämmin osaksi ammatillisen koulutuksen kokonaisuutta. Oppisopimuskoulutuksen tulee olla jatkossakin houkutteleva vaihtoehto eri ikäisten opiskelijoiden ja työelämän vaihteleviin tarpeisiin. Yhtenä ammatillisen koulutuksen suoritustapana oppisopimuksen, kuten muidenkin työpaikalla tapahtuvan oppimisen muotojen, on annettava jatko-opintomahdollisuus sekä riittävät perustiedot ja -taidot oman osaamisen kehittämiseen läpi työuran.

Akava pitää välttämättömänä, että olemassa olevia kannustinloukkuja purettaessa ei luoda uusia. Alle 30-vuotiaille asetettava 500 euron suojaosa vaikuttaisi todennäköisesti saman suuntaisesti kuin vuoden 2014 alusta käyttöön otettu 300 euron suojaosa: Jos suojaosaa korotetaan eikä muuten sosiaaliturvaan puututa todennäköisesti lopputulos on, että siirtyminen työttömyydestä osa-aikaiseen työhön on entistä useammalle taloudellisesti kannattavaa. Samalla kuitenkin siirtyminen työttömyydestä kokoaikaiseen työhön tai osa-aikatyön ja työttömyysturvan yhdistelmästä kokoaikaiseen työhön on entistä harvemmalle taloudellisesti houkuttelevaa.

Akava peräänkuuluttaa systemaattisempaa lähestymistapaa, jossa sosiaaliturvaa, erityisesti asumistukea, kehitetään paremmin työllistymistä tukevaan suuntaan. Kannustinloukut ovat sidoksissa perhetilanteeseen ja asumisen kalleuteen. Siksi nimenomaan asumistuki, jossa otetaan huomioon koko perheen rakenne ja tulotaso sekä asumisen kalleus, on instrumentti, jolla voitaisiin tehokkaammin puuttua kannustinloukkuihin. Hyvin pienille tulotasoille on vaikea enää kohdistaa verokevennyksiä, sillä esim. 14 000 €/kk työtuloista vuonna 2017 ei enää makseta ollenkaan valtio- tai kunnallisveroa, vaan ainoastaan eläke- ja sosiaalivakuutusmaksuja sekä noin 90 €/vuosi YLE-veroa.

Sanssi-kortin käytön vähentyminen on seurausta sekä määrärahojen vähentymisestä, että niiden kohdistamisesta uudelleen. Sanssi-korttiin – ja palkkatukeen yleisemminkin – liittyvä byrokratia on otettu esiin aikaisemminkin ja sen parantamiseksi on jo tehty muutoksia. Nämä ovat enemmänkin julkisen työvoimapalvelun hallintoon liittyviä kysymyksiä, eikä Akavalla ole niihin liittyviä parannusehdotuksia. Emme myöskään pysty sanomaan, vieläkö niiden hallintoon on jäänyt tarpeetonta

monimutkaistavaa byrokratiaa. Palkkatuen suuntaaminen yhdelle ryhmälle on pois toiselta ryhmältä, ellei siihen käytettävissä olevia määrärahoja samalla lisätä.

Aloitteissa tuodaan esiin mahdollinen työnantajamaksujen poistaminen (eli niiden kompensoiminen verovaroista?) alle 30-vuotiailta. Tätä kommentoimme yllä ensimmäisenä mainitun aloitteen yhteydessä. Sama vaikutus saavutettaisiin todennäköisesti tehokkaammin lisäämällä palkkatuen rahoitusta.

Akava ry:n puolesta

Heikki Taulu
ekonomisti

Rautatieläisenkatu 6 puh. 020 7489 400
00520 Helsinki www.akava.fi

Akava